

objavljene Alpske terminologije. Tumi ni šlo zgolj za alpinizem ali turizem v današnjem smislu. Čeprav so ga v njegovem času smatrali za najmočnejšo osebnost v slovenskem alpinizmu, ki ga je prvi pri nas »zajel tako široko in globoko kakor so ga Nemci in Angleži«, skuša avtor obrniti vso bralčevo pozornost na dejstvo, da mu je pomenil »aktivizacijo duševnega bogastva«. Žal Strojnu analiza »idejnega smisla« Tuminega planinstva ni v celoti uspela. Vzrokov je verjetno več. Na prvem mestu je gotovo zapletenost osebnosti Tume, nedodelanost in nejasnost njegovih nazorov, težak in včasih samosvoji jezik in nenazadnje avtorjeva ambicija oziroma namen pisanja. Proučevalci zgodovine našega delavskega gibanja bodo zlasti obžalovali, da Strojnu ni razčlenil Tuminih prizadevanj, da bi alpinistično aktivnost prenesel na delavce. Omeni, da je širil med njimi navdušenje za planine, bil eden izmed ustanoviteljev društva Prijatelj prirode ter da je o delavcu in prirodi pisal v Svobodi in zagrebški reviji Socialna misao. Knjižici je dodana še Tumina bibliografija člankov, recenzij, razprav in knjig, vendar le pomembnejših s planinskega področja.

Stane Granda

Vladimir Gradnik, Krvavo Posočje. Založništvo tržaškega tiska, — Založba Lipa, Trst-Koper 1977; str. 301.

»Vihar strašan, vihar grozan«, ki ga je tako preroško napovedal Simon Gregorčič in je od 1915 do 1917 besnel ob Soči, je navdihnil mnoge literarne ustvarjalce, povzročil pa je tudi pravo poplavo zgodovinskih del, ki bolj ali manj objektivno prikazuje sunke te krvave vihre. Izredne pozornosti je bila deležna še zlasti zadnja, dvanajsta soška ofenziva, »preboj ali čudež pri Kobaridu«, ki je Italijani še danes po šestdesetih letih ne morejo »prebaviti« in razmišljajo o svoji sedanji vojski kot o »esercito anti-Caporetto« (Protikobariška vojska).

Slovenci smo dali Soški fronti velik krvni davek, branili smo svojo zemljo in zato gotovo ne moremo meriti vojskovanja naših dedov ter pripadnikov drugih jugoslovanskih narodov z merili sicer imperialistične prve svetovne vojne. Naši pesniki in pisatelji so o teh dogodkih ustvarili dela, ki v ničemer ne zaostajajo za deli drugih, v te boje vpletenih narodov. Žal pa tega ne moremo reči za temeljito, na virih zgrajeno zgodovino teh bojev. Imamo sicer nekaj spominskih pregledov, delnih prikazov, ne pa celovito obdelanega prikaza dogodkov.

To vrzel je zdaj v precejšnji meri, seveda pa še ne dokončno, zapolnilo po literaturi ter spominih, ne pa po virih pisano delo Vladimira Gradnika »Krvavo Posočje«. Brat znanega slovenskega pesnika Alojza, vojaški strokovnjak ter oficir stare jugoslovanske vojske in upokojeni polkovnik JLA se je lotil odgovorne naloge natančno obdelati potek vojaških operacij, in to v privlačnem in živahnem slogu, ki ne bo k branju pritegnil zgolj zgodovinarjev in vojaških izvedencev. Pri redakciji knjige je z avtorjem sodeloval Goriški muzej pod vodstvom ravnatelja Branka Marušiča, ki je prispeval tudi spremno besedo, iz katere smo povzeli podatke o avtorju in del uvodnih misli. Kratek uvod v delo je prispeval danes že pokojni Jaka Avšič, ki naglaša vse pozitivne strani dela, kriti-

zira pa po njegovem mnenju nekoliko preveč naglašeno vlogo generala Borojevića, komandanta soške fronte.

Delo se začne z obsežnim uvodom, v katerem je prikazana predzgodovina Posočja, še zlasti pa vojaški spopadi na tem področju. Sledijo za razumevanje knjige zelo potrebna poglavja o vojno-političnem stanju v Evropi v letih 1914 in 1915, italijanski in avstrijski vojaški moči ter vojno-političnih dogodkih maja 1915, ko je po dolgotrajnem barantanju Italija stopila v vojno na strani Antante, ki jo je pridobila z »Londonskim sporazumom«.

Glavnina knjige je razdeljena na dva dela. Prvi prikazuje enajst soških bitk v obdobju 1915—1917, drugi pa preboj pri Kobaridu.

V prvem delu avtor nadvse natančno in izredno plastično slika vojne operacije italijanskih napadalnih čet na položaje maloštevilnih avstrijskih branilcev. Hribi in gore, kot so bili Sabotin, Sv. Mihael, Grmada, Fajti Hrib, Krn, Rombon in drugi so bili vsak zase kraj trpljenja in smrti stotin vojakov in so se s krvavimi črkami vpisali v zgodovino. Posebno pozornost pritegne skrbno vrednotenje vojaških operacij, vojaštva in opreme, ki so jih vrgli v posamezne bitke, ugotavljanje rezultatov bojov, napak, zmag in porazov. Plastično sliko pričarajo mnoge zemljepisne skice s prikazi bojov, kot tudi številne fotografije dogajanja na fronti. Ob vsem tem pa avtor ne pozabi navadnega vojaka, malega človeka, vkopanega v kaverne in strelske jarke, vkleščenega med krogle in šrapnele, ki se pogumno poganja v nesmiselne juriše in zagrizeno brani svojo ped od stotin granat preorane zemlje, ki trpi lakoto in žejo ter se duši v plinu.

Prvi del avtor sklene s pregledom stanja ob koncu enajste soške bitke, razčleni borbeno moralo enot, ki jo že razjeda črv dvoma in vprašanj »Zakaj in za koga?«, rezultate dosedanjih ofenziv, število sodelujočih in žrtev v teh bitkah.

Drugi del knjige opisuje znani Kobariški preboj, ki so ga nemške in avstrijske čete izpeljale »pet minut pred dvanajsto«, ko se je Soška fronta še komaj držala in je grozilo, da bo padel Trst. Sunek, ki je pomenil predhodnika »bliskovite vojne«, je povzročil v italijanskih vrstah pravo razsulo. Tega so skušali italijanski vodilni krogi opravičevati med drugim tudi z »vojaškim štrajkom«, manj pa z enim od glavnih krivcev — nesposobnim vojaškim vodstvom.

Pisec prikaže razmere pred dvanajsto soško bitko, nemško-avstrijske organizacijske priprave, razpored in moč v bitko vključenih sil, napade na posameznih sektorjih fronte, štiri dni bitke, ki so odpravili fronto na Soči in prenesli ogenj ter smrt na italijansko reko Piavo. Za sklep oriše zadnje obdobje vojskovanja na tej fronti ter poda pregled uporabljene literature.

Ob Kobariškem preboju, za razliko od italijanskih vojaških zgodovinarjev, ki navajajo pri tem odločilno vlogo plina, avtor le-temu ne pripisuje posebnega pomena. Zanimiva je njegova trditev, da so bili Italijani opremljeni z učinkovitimi zaščitnimi maskami, čeprav trdi večina drugih avtorjev prav nasprotno: italijanske zaščitne maske niso bile dobre, stanje se je popravilo šele potem, ko so dobili angleške, to pa že po preboju.

Kot smo že omenili, je pred nami pomembno delo, ki smo ga še kako potrebovali. Natančno in skrbno nam približa viharno in krvavo ter za naše dede tako junaško obdobje.

Andrej Vovko